

Predšolska vzgoja v državah članicah EU (Slovenija, Hrvaška) in nečlanicah (Bosna in Hercegovina, Srbija)

Lilijana Gomerčič

Predšolska vzgoja v Evropi

Po podatkih, ki jih je objavil Eurydice (EACEA, 2014), je bilo v Evropi leta 2011 32 milijonov predšolskih otrok, od teh pa jih 20 milijonov ni bilo zajetih v institucionalno vzgojo in izobraževanje. Podatki iz leta 2017 kažejo nekoliko boljšo sliko, saj je od 32 milijonov predšolskih otrok na področju Evropske unije blizu 15 milijonov vključenih v institucionalno vzgojo in izobraževanje.¹ Večina držav članic EU nima dovolj prostih mest v vrtcih in jih je samo nekaj vključenih v sistem spremljanja kakovosti predšolske vzgoje in izobraževanja. Prizadevanja in želje, da bi bilo 95 % otrok med tretjim in šestim letom starosti vključenih v vrtce, še niso prišla do cilja.² Svet Evropske unije je leta 2017 razglasil dokument *Evropski steber socialnih pravic*, ki v 3. poglavju navaja, da: a) *imajo otroci pravico do cenovno dostopne in kakovostne predšolske vzgoje in varstva*, b) *imajo otroci pravico do varstva pred revščino. Otroci iz prikrajšanih okolij imajo pravico do posebnih ukrepov za izboljšanje njihovih možnosti*.³ Ne glede na prizadevanja določenih političnih struktur je še vedno veliko, če ne preveč otrok, ki nimajo možnosti vključevanja v vrtce in živijo na pragu revščine ali celo v

1 10 trends transforming education as we know it: https://ec.europa.eu/epsc/sites/epsc/files/epsc_-_10_trends_transforming_education_as_we_know_it.pdf.

2 Evropski svet (2002) v Barceloni je določil kvantitativne cilje, ki naj bi se uresničili do leta 2010.

3 Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic, Bruselj 2017 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13129-2017-INIT/sl/pdf>.

revščini. Vse evropske države so sprejele smernice o predšolski vzgoji in varstvu, a dostopnost je dejavnik, ki se razlikuje od države do države. Priporočila Sveta Evrope, 2019: kurikulum: *holistični, prilagodljiv, zahteva sodelovanje, redno izboljševati/pregledovati (revidirati)*. Dostop: *razpoložljivo, cenovno dostopno za vse, spodbujati sodelovanje, krepi vključevanje različnosti*. Kader: *strokoven in dobro usposobljen, vodstvo, ugodni delovni pogoji – podpora*. Vrednotenje in spremljanje: *redno in pregledno; najboljša korist za otroka; učinkovita uporaba za razvoj politike*. Upravljanje in financiranje: *usklajena zakonodaja in odgovornost; sodelovanje; doseganje univerzalne pravne upravičenosti*.⁴ Nekatere mednarodne raziskave (OECD⁵ in IEA⁶) ugotavljajo, da so otroci in mladostniki, ki so obiskovali vrtce, dosegali boljše rezultate pri pismenosti in matematičnih nalogah, zato je treba ustvarjati visokokakovostne programe na zgodnji in predšolski ravni. Da bi videli, kako je za predšolsko raven poskrbljeno v naštetih državah, smo izvedli deskriptivno primerjalno analizo in jo prikazali v prispevku. Predšolska vzgoja in izobraževanje imata pomembno vlogo na nacionalni ravni in sta del celotne politike vzgoje in izobraževanja. Na podlagi dostopnih virov smo pregledali in analizirali zakonodajna in programska izhodišča v Republiki Sloveniji, na Hrvaškem, v Srbiji in BiH, kurikule za vrtce ter izobraževalne programe vzgojiteljev na izbranih univerzah.

Namen raziskave

V prispevku smo prikazali analizo stanja na področju zgodnje in predšolske vzgoje v državah po osamosvojitvi, ki so bile nekdanje del skupne federacije. Namen preglednega članka je bil analizirati in ugotoviti podobnosti in razlike, prednosti in primanjkljaje v vzgojno-izobraževalnih sistemih na predšolski ravni v Sloveniji in Hrvaški (EU) in tretjih državah, Bosni in Hercegovini ter Srbiji. Zanimala sta nas kakovost in zagotavljanje optimalnih pogojev za razvoj otroka v zgodnjem otroštvu v naštetih državah. V članku smo prikazali pregled in analizo zakonodajnih in programskih

4 Priporočilo Sveta Evrope, 2019: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7976-2019-INIT/sl/pdf>.

5 OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) mednarodna organizacija, ki skrbi za gospodarsko sodelovanje in razvoj na svetovni ravni.

6 IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) je mednarodno združenje za vrednotenje izobraževalnih dosežkov in mednarodno združenje nacionalnih raziskovalnih institucij, vladnih raziskovalnih agencij, znanstvenikov in analitikov, ki se ukvarjajo z raziskavami, razumevanjem in izboljšanjem izobraževanja po vsem svetu.

izhodišč ter programske in kurikularne usmeritve za vrtce. S primerjalno analizo raziskovalnih sklopov Zakonodajna in programska izhodišča s področja vzgoje in izobraževanja na predšolski stopnji ter Kurikuli in okvirni programi za vrtce v naštetih državah smo predstavili okvire in sodobne didaktične mehanizme, ki stremijo k didaktično-metodični prenovi predšolskega področja. Namreč, ko gre za pravice otroka do vzgoje in izobraževanja ter ustvarjanja kvalitetnih pogojev na institucionalni ravni, pričakujemo, da se otrokom nudijo vsaj podobne možnosti. Vedno več otrok zgodnjega in predšolskega obdobja je vključenih v katero od oblik organiziranega vzgojno-izobraževalnega sistema in jim je treba nuditi visoko raven kakovosti.

Metodologija

Na podlagi dostopnih virov smo pregledali in analizirali zakonodajna in programska izhodišča v Republiki Sloveniji, na Hrvaškem, v Srbiji in BiH, kurikule za vrtce ter stopnje izobrazbe vzgojiteljev. Z naštetimi zakonodajnimi in programskimi izhodišči smo opravili mednarodno primerjalno analizo med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško kot članicama EU, in Republiko Srbijo ter Bosno in Hercegovino, ki nista članici. Ugotavljali smo, na kakšen način je na sistemski ravni poskrbljeno za vzgojo in izobraževanje predšolskih otrok. Pri tem smo želeli ugotoviti, kako sistemi v naštetih državah delujejo, v čem se razlikujejo in kaj jim je skupno na področju vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in ali se otrokom, ki so vključeni v institucionalno vzgojo in izobraževanje, nudijo optimalni pogoji za razvoj.

Predšolska vzgoja v Sloveniji

V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja so bile opazne nekatere pomembne razvojne spremembe (razvoj programov, zvišanje stopnje izobrazbe za strokovne delavke in delavce, kakovostnejša oprema igralnic in didaktičnih pripomočkov in naraščanje deleža otrok, vključenih v vrtce). Vsi javni vrtci in nekateri vrtci s koncesijo pri svojem delu upoštevajo načela, cilje in smernice nacionalnega Kurikuluma za vrtce (1999). Poleg tega morajo slovenski vrtci upoštevati normative o številu otrok in odraslih v oddelku (Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje, 2014) ter relativno natančne in stroge predpise o prostorski ureditvi, ki je pomembna za zdravje in varnost otrok (Pravilnik o normativih

in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca, 2000).⁷ Predšolska vzgoja in izobraževanje otrok zgodnjega in predšolskega obdobja se odvijata v vzgojno- izobraževalnih zavodih. Po trenutnih podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport je teh v Sloveniji 408 (javnih in zasebnih vrtcev), skupaj z enotami jih je 1168, pri osnovnih šolah pa delujejo 203 vrtci z vsaj eno enoto. Predšolska vzgoja v Republiki Sloveniji se izvaja na podlagi Zakona o vrtcih (1996) in Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (2010), Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI, 1996), Pravilnika o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (2014), Kolektivne pogodbe za vzgojo in izobraževanje v Republiki Sloveniji (2017), Kurikuluma za vrtce (1999), Bele knjige za vzgojo in izobraževanje (2011), Pravilnika o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca (2000) in ostalih zakonskih in podzakonskih predpisov na področju predšolske vzgoje. Kurikulum za vrtce (1999) je nacionalni dokument, v katerem so smernice, cilji in načela ter pripomočki vsem strokovnim delavcem v vrtcu. Okoli 95 % vrtcev v Sloveniji izvaja program v vrtcu na podlagi kurikularnih usmeritev, ostali vrtci pa po posebnih pedagoških načelih (koncept Reggio Emilia, waldorfski pristop, pristop Montessori, katoliški program, Korak za korakom), obstaja tudi urejen sistem reguliranega varstva predšolskih otrok na domu. Slovenija ima za predšolsko vzgojo malo alternativnih programov oziroma je vanje vključenih razmeroma malo otrok. Med drugimi oblikami varstva in vzgoje predšolskih otrok poznamo predšolsko vzgojo na narodno mešanih območjih, predšolsko vzgojo, ki poteka v bolnišnicah ali na domu. Med pomembnejšimi projekti oziroma programi, ki združujejo v omrežja več vrtcev v državi, so tudi ekovrtci, »zdravi vrtci«, mreža učečih se vrtcev in šol, Korak za korakom in podobni. V oddelku vrtca delata vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja. V vrtcu so tudi svetovalni delavci, organizator prehrane, organizator zdravstveno-higienskega režima, lahko pa tudi drugi strokovni delavci. Naloga svetovalnih delavcev je svetovalno delo z otroki (individualno in v skupini), svetovalno in posvetovalno delo s starši in strokovnimi delavci vrtca ter sodelovanje pri organizaciji in načrtovanju dela vrtca. Poslovodni organ in pedagoški vodja vrtca je ravnatelj. Zahtevane pogoje za strokovne delavce predpisujeta 40. člen Zakona o vrtcih in 92. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. Vzgojiteljice morajo imeti vsaj prvo stopnjo visoke izobrazbe, vzgojiteljice pred-

7 Eurydice 2018; https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/early-childhood-education-and-care-77_sl.

šolskih otrok – pomočnice vzgojiteljic pa srednješolsko izobrazbo. Otroci so razdeljeni v prvo (1–3 leta) in drugo (3–6 let) starostno obdobje, na podlagi slednjega se načrtujejo vzgojno-izobraževalne dejavnosti v vrtcu, temelječe na ciljih in načelih slovenskega nacionalnega kurikuluma. Starši lahko otroka vpišejo v vrtec z dopolnjenimi 11 meseci in v njem lahko ostane do vstopa v šolo oziroma do 31. avgusta tekočega leta, kadar je najmlajši od teh otrok star 5 let in osem mesecev, najstarejši pa 6 let in 8 mesecev. Po zadnjih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je v šolskem letu 2018/19 v vrtce v Sloveniji vključenih 87147 otrok (81,7 %), starih od 11 mesecev do 5 let, ki so v javnih vrtcih, zasebnih vrtcih, vrtcih pri osnovnih šolah in varstvenih družinah. Število vključenih otrok se povečuje, čeprav predšolska vzgoja v Sloveniji ni obvezna. Poleg Kurikuluma za vrtce se v Sloveniji izvajajo še waldorfski, montessori in katoliški program ter od šolskega leta 2018/19 krajši program za otroke, ki so leto pred vstopom v šolo in ne obiskujejo vrtca. Vsi programi morajo pridobiti pozitivno mnenje Strokovnega sveta Republike Slovenije pri Ministrstvu za znanost, izobraževanje in šport.

Predšolska vzgoja na Hrvaškem

Na Hrvaškem so se sredi 19. st. začele odpirati prve hiše, v katerih so obstajala varstva za otroke, ki pa niso imele izobraževalno vlogo, ter so bile do sredine 20. stol. zasebne ali verske. Ravno tako kot v Sloveniji se opazne spremembe začnejo dogajati v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Z osamosvojitvijo v 90. letih so se začela spreminjati zakonodajna izhodišča, ki so zajela tudi predšolsko vzgojo in izobraževanje. Poleg Zakona o predšolski vzgoji in izobraževanju najdemo še 42 različnih zakonov, pravilnikov in podzakonskih aktov, ki so povezani s sistemom predšolske vzgoje. Na Hrvaškem se predšolska vzgoja izvaja na podlagi Zakona o predšolski vzgoji in izobraževanju (1997), Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o predšolski vzgoji in izobraževanju (2007 in 2013), Državnega pedagoškega standarda predšolske vzgoje in izobraževanja (2008), Sprememb državnega pedagoškega standarda (2010), Programskih usmeritev vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok (1991), Nacionalnega kurikuluma za zgodnjo in predšolsko vzgojo in izobraževanje (2014) ter na podlagi odlokov občin ustanoviteljic. Nacionalni kurikulum za zgodnjo in predšolsko vzgojo in izobraževanje (2014) na Hrvaškem se vsebinsko razlikuje od slovenskega. Veliko pozornosti je usmerjene v individualni razvoj posameznega otroka in razvoj njegovih potencialov. Osnovna načela

temeljijo na zagotavljanju pogojev visoke ravni fleksibilnega vzgojno-izobraževalnega procesa v vrtcu, sodelovanju s starši in lokalno skupnostjo, zagotavljanju kontinuitete v vzgoji in izobraževanju, odprtosti za kontinuirano učenje in pripravljenosti za izboljšanje prakse (prav tam, str. 12). V ospredju vzgojno-izobraževalne dejavnosti je spodbujanje popolnega in zdravega razvoja otroka ter razvoja vseh področij otrokove osebnosti: fizične, čustvene, socialne, intelektualne, moralne in duhovne, primerno otrokovim razvojnim možnostim. Predšolska ustanova temelji na humanistično-razvojnem konceptu, ki ga sestavljajo: a) ideja humanizma (otrok je vrednota sama po sebi), b) spoznanje o posebnih značilnostih in zakonitostih otrokovega razvoja ter spoznavanje o človekovem razvoju kot celoti, c) spoznanje o značilnostih izvendružinske vzgoje predšolskih otrok. V vrtcu so zaposleni vzgojitelji predšolskih otrok (6. stopnja – prvostupnik predšolske vzgoje in 7. stopnja – magister zgodnje in predšolske vzgoje). Poklic vzgojiteljice predšolskih otrok – pomočnice vzgojiteljice ne obstaja. V vrtcu sta ravno tako zaposlena ravnatelj in svetovalna oziroma strokovno-razvojni služba, kar je odvisno od velikosti vrtca. Starši lahko vpišejo otroka po dopolnjenem letu starosti (obstajajo vrtci, ki lahko sprejmejo otroke po dopolnjenem šestem mesecu starosti, kar je predpisano z Zakonom⁸, morajo pa izpolnjevati posebne pogoje). V vrtcih se ravno tako, poleg rednega programa in smernic iz kurikuluma, izvajajo še posebne oblike vzgojno-izobraževalnega dela po alternativnih programih Montessori, Waldorf, Korak za korakom, pedagogike Agazzi, verskega programa Kateheza dobrega pastirja in ostali programi, prilagojeni potrebam otrok in staršev. Po podatkih Državnega statističnega urada Republike Hrvaške⁹ je bilo v šolskem letu 2017/18 v vrtce vpisanih 139 228 otrok, kar je približno 58 % vpisanih predšolskih otrok v celotni državi. V odstotkih izstopajo glavno mesto Zagreb z vpisanimi 82 % otrok predšolskega obdobja ter mesta in občine z višjo stopnjo zaposlenosti. V manjših občinah je število vpisanih otrok veliko nižje od povprečja.

Predšolska vzgoja v Srbiji

Predšolska vzgoja in izobraževanje v Srbiji se izvajata na podlagi Zakona o osnovah sistema izobraževanja in vzgoje (splošni zakon) (2017), Zakona

8 *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07, 94/13.)* 3. člen, *Predškolski odgoj organizira se i provodi za djecu od navršenih 6 mjeseci života do polaska u osnovnu školu.*

9 Stat. letop. Republike Hrvatske 2018., str. 483.

o predšolski vzgoji in izobraževanju (2010), Pravilnika o splošnih osnovah predšolskega programa (2003), Pravilnika o splošnih osnovah predšolskega programa (2006), Pravilnika o standardih kompetenc vzgojitelja in njegovega profesionalnega razvoja (2017) ter ostalih zakonskih in podzakonskih aktov. Mreža vrtcev ni enakomerna, usmerjena je v urbana področja, tako da so otroci na ruralnih področjih v neugodnem in depriviligiranem položaju. Čeprav je sistem pravno zelo dobro urejen, je, žal, vključevanje otrok v vrtnice še vedno pod pričakovanim, saj je v tem trenutku približno 50 %. Ravno iz Pravilnika o splošnih osnovah predšolskih programov izhajajo osnove za načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela od prvega starostnega obdobja do vstopa v šolo. V vrtcih neposredno delajo z otroki strokovni delavci vzgojitelji (vaspitači) z visoko izobrazbo ter poklica medicinska sestra – vzgojitelj (javnoveljavni poklic v Srbiji) in defektolog – vzgojitelj. Medicinska sestra – vzgojitelj lahko dela tudi s srednješolsko izobrazbo pete stopnje, vendar samo v skupini od šestega meseca starosti do dopolnjenega 3. leta.

Vzgojitelji morajo imeti končano terciarno izobraževanje prve stopnje (osnovni strokovni študij, osnovni akademski študij ali specialistični strokovni študij) ali na drugih stopnjah (magistrski univerzitetni študij, specialistični univerzitetni študij ali magistrski strokovni študij). Na delovnih mestih za izboljšanje predšolske vzgoje je zaposlena tudi svetovalna služba naslednjih profilov: pedagog, psiholog, pedagog za likovno, glasbeno in telesno vzgojo in logoped. V Pravilniku so natančno obrazložena navodila, kako medicinske sestre – vzgojiteljice in vzgojiteljice izvajajo nego in vzgojno-izobraževalne dejavnosti po področjih. V prvem starostnem obdobju z otroki delajo medicinske sestre – vzgojiteljice, kar je posebnost, s katero se Srbija razlikuje od ostalih držav, ki jih tu omenjamo. Starši lahko vpišejo otroka v vrtec po dopolnjenem šestem mesecu starosti. Progami v vrtcih upoštevajo, poleg zakonov, tudi Pravilnik o splošnih osnovah predšolskega programa (2006), ki usmerja dejavnosti in osnovna področja razvoja predšolskega otroka. Napisan je na 72 straneh, usmeritve so razdeljene po starostnih obdobjih (6 do 18 mesecev, 18 do 24, 24 do 36) za prvo starostno obdobje. Sledijo usmeritve oziroma skupne lastnosti modela predšolske vzgoje in izobraževanja za otroke od dopolnjenega tretjega leta starosti do vstopa v šolo, približno od 6,5 do najpozneje 7,5 let. Predvidena sta dva modela, in sicer Model A in Model B. Imata veliko skupnih lastnosti, pa tudi razlik. Model A stremi k odprtemu sistemu vzgoje ter akcijskemu razvijanju programa po željah in interesih otrok. Model B ima lastnosti kognitiv-

no-razvojnega programa in razčlenjene vzgojno-izobraževalne cilje, naloge vzgojitelja in vrste dejavnosti, ki jih lahko vzgojitelj izbira in dopolnjuje v soglasju s potrebami, interesi in možnostmi otrok.

Predšolska vzgoja v Bosni in Hercegovini

V Bosni in Hercegovini sta predšolska vzgoja in izobraževanje zelo kompleksni, kakor tudi osnovno šolstvo in nadaljnje izobraževanje. Namreč, pristojnosti za vzgojo in izobraževanje imajo posamezne pokrajine, ki jih je deset, ter še okrožji Republika Srbska in Brčko. Za izobraževanje je pristojnih kar trinajst ministrstev, Agencija za predšolsko, osnovno- in srednješolsko izobraževanje, Oddelek za izobraževanje Vlade okrožja Brčko BiH, devet pedagoških zavodov pri Federaciji BiH, Republiki Srbski in okrožju Brčko. Okvirni zakon za predšolsko vzgojo in izobraževanje je parlament sprejel leta 2007, vse pokrajine pa naj bi predšolsko dejavnost uskladile s sprejetim Zakonom, kar pa se, žal, ne odvija najbolj uspešno. Po številu otrok, ki so zajeti v organizirano predšolsko vzgojo in izobraževanje, je Bosna in Hercegovina na zadnjem mestu na evropski celini, poročajo iz organizacije v Alternativnem poročilu o stanju otrokovih pravic v Bosni in Hercegovini¹⁰. Celo tisto obvezno leto pred vstopom v šolo je za precej otrok nedostopno (oddaljenost, socialne in ekonomske razmere v družini, nezaposlenost staršev). Glede na dejstvo, da zakoni za predšolsko vzgojo in izobraževanje niso sprejeti na celotnem področju BiH, so nekateri otroci v podrejenem položaju ter nepravilno in neenako obravnavani. Svet ministrov BiH je leta 2017 sprejel Odločbo o sprejemu Platforme za razvoj predšolske vzgoje in izobraževanja v BiH 2017–2022 (Sl. glasnik BiH 2/18). Predlog za sprejem Platforme je podalo Ministrstvo za civilne posle Bosne in Hercegovine. Iz dokumenta smo povzeli načela: *načelo največjega interesa za otroka, načelo enakih pravic in nediskriminacije, načelo demokratičnosti in pluralizma, humanistično razvojno načelo, načelo partnerstva in sodelovanja, načelo medsektorskega sodelovanja in multidisciplinarnosti, načelo poklicne avtonomije in odgovornosti*. Poleg načel so v dokumentu zapisani tudi strateški cilji za predšolsko vzgojo in izobraževanje ter »paketi dejavnosti«, s pomočjo katerih naj bi sledile izboljšave na področju vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok v BiH: povečati število otrok v predšolski vzgoji in izobraževanju (pregledati trenutno stanje, analizirati človeške vire/zaposlene, urediti bazo podatkov, zagotoviti finančna sredstva, obliko-

10 Alternativno poročilo, ki sta ga izdali UNICEF BiH, *Naša djeca – udruženje za ostvarivanje prava djeteta in Mreža nevladinih organizacija Snažnji glas za djecu*, 2018.

vati nove kriterije za participacijo staršev, obnoviti obstoječe objekte, graditi nove, zagotoviti kakovost predšolske vzgoje in izobraževanja (določiti izhodišča učenja in razvoja v predšolski vzgoji (PV), izboljšati prakse na podlagi izhodišč in razvoja PV, sporazumno prenoviti skupna jedra na podlagi izhodišč in razvoja PV, napisati nove in izboljšati obstoječe programe ...); zagotoviti redno financiranje (zagotoviti zakonske predpogoje za uvedbo PV v proračune entitet, kantonov, okrožja Brčko in lokalnih skupnosti, materialno uravnotežiti strokovne kadre v vrtcu in šoli, zagotoviti zakonske pogoje za razvijanje javno-zasebnega partnerstva ...); krepiti inkluzijo (zagotoviti pristop in tehnične prilagoditve vrtcev otrokom s telesnimi primanjkljaji, izboljšati vseživljenjsko učenje za vzgojitelje in svetovalno službo, razviti koncept dodatnih kapacitet za sprejem otrok s posebnimi potrebami ...); senzibilizirati družbo (začeti pripravljati in podpisovati protokole o sodelovanju med predšolskimi, zdravstvenimi in socialnimi ustanovami na ravni lokalne skupnosti, da bi zagotovili dostopno in kakovostno PV za vse otroke, sodelovati, izvajati delavnice, javna obveščanja, publikacije ...)¹¹.

Če bodo „paketi dejavnosti” zaživel, pričakujemo, da bodo otroci v Bosni in Hercegovini vsaj delno pridobili, kar jim pripada.

Primerjava v številkah

Tabela 5: Število vrtcev in vključenost predšolskih otrok v vrtec v državah

	SLO	HR	SRB	BIH
Število javnih vrtcev (enote)	1 026 85,95 %	1 273 74,45 %	2 464 (162) 86,70 %	187 58,26 %
Število zasebnih vrtcev (enote)	154 13,05 %	437 25,55 %	378 (283) 13,30 %	134 41,74 %
Skupaj	1 180 (407)	1 710	2 842	321
Število otrok v vrtcih	87 150 81,7 %	139 378 71 %	218 567 50 %	25 889 14 %
Program pred šolo (mala šola)	Ni obvezen	Obvezen	Obvezen	Da/ne (odvisno od kantona)
Število otrok v programu pred šolo	Ni podatka Začetek leta 2018	10 283	65 057	Samo 50 %

11 Odluka o usvajanju platforme za razvoj predškolskega odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za period 2017. - 2022. Službeni glasnik BiH, broj 2/18.

Iz Tabele 5 lahko sklepamo, da je število otrok, zajetih v organizirano predšolsko vzgojo in izobraževanje bodisi v javnih ali zasebnih vrtcih, odstotkovno najvišje v Republiki Sloveniji, sledi na Hrvaškem. Republika Srbija ima okoli 50 % vključenih otrok, medtem ko jev Bosni in Hercegovini porazno nizko število otrok, vključenih v organizirano predšolsko vzgojo in izobraževanje, celo v obveznem predšolskem programu.

Tabela 6: Normativi za število otrok v skupini

Število otrok v oddelku	SLO	HR	SRB	BIH
6 do 12 m.	-	5	7	-
1 do 2 leti	12 (2)	12	12	12 (10–16)
2 do 3	12 (2)	14	16	16 (13–21)
3 do 4	17 (2)	18	20	19 (14–25)
4 do 5	22 (2)	20	24	21 (16–27)
5 do 6	22 (2)	23	24	26 (20–32)
6 do vstopa v šolo	-	25	26	-
Kombinirani 2. st. obdobja	17 (2)	20–22	20	23 (18–30)

Iz Tabele 6 vidimo, da so normativi podobni v Republiki Sloveniji in na Hrvaškem, čeprav so na Hrvaškem še vedno zelo fleksibilni in v vseh vrtcih zaradi prostorske stiske ne upoštevajo normativov. Na tem področju se intenzivno dela že deset let. V Bosni in Hercegovini imajo v vrtcih še vedno zelo velike skupine, čeprav se v zadnjih letih trudijo spremeniti pogoje.

Sklep

Po pregledu zakonodajnih izhodišč, pravilnikov, izobraževanj vzgojiteljev, profilov zaposlenih v vrtcih, programskih in kurikularnih usmeritev in vse ostale dostopne literature lahko rečemo, da se sistemi v državah razlikujejo na več področjih. Pri ustanoviteljskih pravicah, programskih usmeritvah in obveznostih zavodov ni večjih odstopanj. Pri pravicah vpisa v vrtce po starostnem obdobju, strokovni usposobljenosti, profilu zaposlenih in financiranju zavodov prihaja do večjih razlik. Posebnost predšolske vzgoje lahko izpostavimo v Bosni in Hercegovini, ki nima enotnega sistema zaradi zakona, ki je okviren, in ga posamezne pokrajine prilagajajo svojim potrebam, ker so pristojne za vzgojno-izobraževalne zavode. Ko gre za Slovenijo in Hrvaško, se sistema razlikujeta v več dejavnikih, posebej pri sofinanciranju in kadrovske politiki. Republika Srbija ima veliko pravnih dokumentov, ki poudarjajo pomen poklicnega razvoja vzgojiteljev in njih-

vih kompetenc. V zadnjih nekaj letih so na področju predšolske vzgoje in izobraževanja naredili korak naprej ter stremijo k implementaciji evropske politike in prakse. Če povzamemo, ugotavljamo, da otroci kljub prizadevanjem določenih političnih struktur, dobrodelnih organizacij in posameznikov nimajo enakih možnosti, ne pravic in ne enake dostopnosti. Izstopajo zlasti otroci na področju Bosne in Hercegovine, zaradi neenotnosti sistema in šibkejših socialnih in ekonomskih razmer.

Literatura

- EACEA. *Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2009.
- Krek, Janez in Mira Metljak (ur.). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011.
- Alternativno izvješće o stanju prava djeteta u Bosni i Hercegovini 2011-2018*. Dostopno prek: <http://snaznijiglaszadjecu.org/wp-content/uploads/2019/07/Alternativni-izvjestaj-BH-2018.pdf>, (10. 3. 2019).
- Dobrotić, Ivana, Teo Matković in Vesna Menger. »Analiza pristupačnosti, kvalitete, kapaciteta i financiranja sustava ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj.« Dostopno prek: <https://www.bib.irb.hr/945345>, (12. 3. 2019).
- EACEA. Eurydiceov kratak pregled politike – Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014. Dostopno prek: http://publications.europa.eu/resource/cellar/25c63f11-c2cb-4c4c-a3cb-85d9b1eab93b.0012.01/DOC_1, 15. 1. 2019 (2014).
- EACEA. Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe: *Eurydice Background Report*. Dostopno prek: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/structural_indicators_2018.pdf, 21. 1. 2019 (2018).
- Erčulj, Justina, Milena Ivanuš Grmek, Jurka Lepičnik Vodopivec, Kristijan Musesek Lešnik, Iztok Retar, Mitja Sardoč in Tina Vršnik Perše, 2008. *Evalvacija vzgoje in izobraževanja v RS – projektno poročilo*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/razvoj_solstva/evalvacija_vzgojno-izobrazevalnih_programov/#c17223, (14. 1. 2019).
- Izvješće o provedbi okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BIH, Analiza stanja i preporuke. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Sarajevo, 2011.

- Kurikulum za vrtce. (1999). Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport. Dostopno prek: <http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtcikur.pdf> (22. 11. 2017)
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa. Dostopno prek: https://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf, (15. 12. 2018)
- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini; Službeni glasnik BIH 122/07.
- Platforma za razvoj predšolske vzgoje Sl. glasnik BiH 2/18. Dostopno prek: <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/IgLBVvzFbEs=>, 11. 1. 2019 (2018).
- Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje. PIS. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12026>. 14. 12. 2017 (2014).
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostopno prek: https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/programsko_usmjerenje_odgoja_i-obrazovanja_predskolske_djece.pdf. 22. 1. 2018 (1991).
- Pravilnik o model ustanovi. Službeni glasnik Republike Srbije 88/17 in 27/18. Dostopno prek: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/02/FINAL-Pravilnika-o-model-ustanovi.docx>. 25. 3. 2019 (2017; 2018).
- Pravilnik o opštim osnovama predškolskog programa. Službeni glasnik Republike Srbije; *Prosvetni glasnik 14/2006*. Dostopno prek: <http://www.pravno-informacionisistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?regactid=408077&doctype=reg&findpdfurl=true>. 25. 3. 2019 (2006).
- Pravilnik o vrsti stručne spreme vaspitača, medicinskih sestara i stručnih suradnika u dečjem vrtiću. Službeni glasnik Republike Srbije; *Prosvetni glasnik 1/89*. Dostopno prek: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/2008_03/to3_0092.htm. 25. 3. 2019 (1989).
- Pravilnik o standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja. Dostopno prek: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/Pravilnik-o-standardima-kompetencija-za-profesiju-vaspita%C4%8Da-i-njegovog-profesionalnog-razvoja.docx>. 25. 3. 2019 (2018).
- Reforme predšolske vzgoje. Dostopno prek: 25. 3. 2019 s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-early-childhood-education-and-care-68_sl. 25. 3. 2019 (2019).

Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno prek: <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/9>. 22. 5. 2019 (2019).

Zakon o vrtcih (ZVRT). Uradni list RS, št. 100/5, in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (ZVrt-F). Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4589> in <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7555#>. 28. 3. 2019 (2005).

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. "Narodne novine", broj 10/97, 107/07 i 94/13. Dostopno prek: <http://www.propisi.hr/print.php?id=5632>. 10. 3. 2019 (1997).

Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju. »Sl. glasnik RS«, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon i 10/2019. Dostopno prek: https://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon-o-predskolskom-vaspitanju-i-obrazovanju.pdf. 10. 3. 2019 (2010).